

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Ladislav Zachoval

Nové možnosti vědecké práce na našich vysokých školách

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 6 (1961), No. 2, 103--105

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/139378>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1961

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

VYUČOVÁNÍ MATEMATICE A FYZICE

NOVÉ MOŽNOSTI VĚDECKÉ PRÁCE NA NAŠICH VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

LADISLAV ZACHOVAL

Společenské zřízení naší republiky se vyvíjí a v období 3. pětiletého plánu se bude ještě výrazněji vyvíjet od zřízení socialistického ke komunistickému. Čím více se blížíme ke komunistickému zřízení, tím více se bude celé naše společenské zřízení opírat o výsledky vědecké práce. V nynější době také technika a věda socialistických států dohání a v mnohých oborech začíná i předhánět techniku a vědu kapitalistických zemí. V tomto vývojovém stavu už nebudou moci technika ani věda sledovat cizí vzory a metody. Proto je třeba, aby věda socialistických států daleko více než dosud otevírala nové cesty jak dalšímu rozvoji vědy samé, tak i jejím aplikacím. Je stále naléhavěji třeba, aby věda dovedla nejen řešit úkoly, jejichž řešení naše společnost v současné době potřebuje, nýbrž aby získala daleký předstih před potřebami společnosti a dovedla tak zajišťovat rychlý a pronikavý rozvoj techniky, jaký bude potřebovat společnost blížící se ke komunismu.

Zvýšené úkoly vědy a zvýšené požadavky, kladené na ni v současné době naší společností, projevují se v různých dokumentech KSČ i vlády. Mezi ně patří i vládní usnesení č. 929 z 12. října 1960 o kádrovém, finančním a materiálním zajištění dalšího rozvoje vědecké a výzkumné činnosti vysokých škol a o zlepšení jejího řízení a organizace. Tomuto vládnímu usnesení předcházelo včlenění vysokých škol do takzv. vědeckovýzkumné základny, kterou tvoří pracoviště různých vědních oborů, organizovaná v akademických věd, v resortech a na vysokých školách, jejichž rozvoj je jednotně usměrňován a koordinován. Kapacita vědecko-výzkumné základny je zaměřována především na perspektivní potřeby rozvoje společnosti.

Vládní usnesení č. 929/60 je začátkem nové etapy vědeckovýzkumné práce na vysokých školách především proto, že podstatně zlepšuje dosavadní možnosti a vytváří některé nové hmotné a kádrové předpoklady pro další rozvoj vědecké práce na vysokých školách. Dále pak i proto, že jasně stanoví místo vysokých škol v jednotné soustavě československých vědeckých pracovišť.

Toto vládní usnesení vychází z toho, že vědecká pracoviště v ČSSR tvoří celek, jehož nedílnou částí jsou vědecká vysokoškolská pracoviště (katedry, ústavy, laboratoře, kabinety). Od ostatních vědeckých pracovišť jsou vysokoškolská vědecká pracoviště odlišena tím, že se na nich uplatňuje zásada nedílné jednoty vědecké a pedagogické práce. Vysoké školy jsou nyní zavázány přispívat k rozvoji naší společnosti nejen výchovou vysoce kvalifikovaných odborníků, nýbrž i tím, že budou přispívat konkrétními výsledky své vědecké práce k řešení úkolů důležitých pro naši společnost. Při dnešním rozvoji vědecké práce v naší společnosti je nezbytné uplatňovat kolektivní formy vědecké práce, a to nejen při řešení úkolů, nýbrž i při výchově mladých vědeckých

pracovníků. Kolektivní způsob práce má mimořádný význam právě pro vysoké školy, a proto vládní usnesení č. 929/60 klade na tento způsob práce zvláštní důraz stejně jako na soustředování sil k řešení komplexních úkolů. Protože vychází ze zásady o jednotě vědecké a pedagogické práce na vysokých školách, spojuje vládní usnesení č. 929/60 péči o doplňování stavů vědeckovýzkumných pracovníků bezprostředně s péčí o doplňování učitelských sborů na vysokých školách. Obsahuje také zcela konkrétní opatření, jimiž se zlepší vybavení vysokých škol přístroji a jimiž se zvýší počty pomocných, technických a odborných pracovníků na vysokých školách tak, aby mohlo být lépe využito vysoce kvalifikovaných vědeckých pracovníků, působících na vysokých školách, pro vědeckou práci.

K tomu směřují i další opatření, kterými otevírá vládní usnesení č. 929/60 pro vědecké pracovníky vysokých škol možnosti velmi účinné spolupráce s resortními výzkumnými ústavy a vysokým školám umožňuje zřizovat výrobní střediska. V nich se budou vyrábět prototypy přístrojů nebo speciální látky pro jiná pracoviště; tak se využije zkušeností, které mají vysokoškolští pracovníci. Pokud budou vysoké školy pracovat pro závody podle vyhlášky č. 43/60 o provádění projektových, vědeckovýzkumných, uměleckých a jiných prací na vysokých a průmyslových školách pro socialistické organizace, jsou závody vládním usnesením č. 929/60 vázány poskytnout vysokým školám pomoc k řešení konkrétních úkolů.

Nechceme zde vypočítávat všechna opatření, která citované vládní usnesení obsahuje. Zmíníme se jenom ještě o tom, že se jím např. umožňuje společné využívání drahých a unikátních přístrojů a zařízení, budování speciálních zařízení tak, aby sloužila společně pracovištím resortů, akademií i vysokých škol, upravuje udílení odměn za vyřešené vědecké a výzkumné úkoly apod.

Avšak je třeba upozornit na ustanovení, která se mohou dotýkat přímo činnosti JČMF i jejich jednotlivých členů.

Máme na mysli zejména ustanovení, která se týkají doplňování sborů učitelů a vědeckovýzkumných pracovníků a růstu mladých kádrů na vysokých školách.

Vládní usnesení č. 929/60 totiž rozšiřuje platnost vládního usnesení ze dne 16. prosince 1954 č. 2522 o uvolňování odborníků z praxe pro učitelskou činnost na vysokých školách i na pracovníky, kteří obstáli v konkursním řízení na volná místa odborných asistentů, a ukládá:

1. Všem ministrům a vedoucím ústředních úřadů a orgánů, aby zajistili ve svých oborech důsledné plnění vládního usnesení o uvolňování odborníků z praxe pro učitelskou činnost na vysokých školách.

2. Všem ministrům a vedoucím ústředních úřadů a orgánů a prezidentu Československé akademie věd, aby umožňovali svým vynikajícím odborníkům externí učitelskou činnost na vysokých školách a mladým technikům při zachování pracovního poměru spolupracovat s vysokými školami na řešení vědeckých problémů.

3. Radám národních výborů, aby vytvářely výhodné podmínky pro učitele všeobecně vzdělávacích a odborných škol, kteří prokázali předpoklady k vědecké práci a zájem o ni, zejména aby podporovaly jejich další vědecký růst, umísťovaly je v místech vysokých škol a uvolňovaly je pro potřeby vysokých škol, obstojeli-li v konkursním řízení na volná místa.

Dále pak podle vládního usnesení je třeba ve větší míře využívat možností udílení vědeckopedagogických titulů „profesor“ a „docent“ vynikajícím

odborníkům z praxe, kteří budou povoláni k externímu působení na vysokých školách a pokud jde o jmenování docentů, využívat možnosti upustit v některých oborech od podmínky habilitačního řízení (§ 26 odst. 4 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách, ve znění zákona č. 46/1956 Sb.).

Mají-li tato ustanovení v plné míře být realizována, je třeba především mít přehled o pracovnících, kteří působí jako vynikající odborníci na školách nebo v závodech a kteří by tedy přicházeli v úvahu pro činnost na vysokých školách, budou-li se i dále kladně vyvíjet. Myslíme, že v tomto směru by pobočky JČMF mohly vykonat velmi záslužnou práci, kdyby včas upozornily představenstvo ÚV JČMF na takové soudruhy a umožnily tak včas informovat o nich jak vysoké školy, tak i příslušné národní výbory, po př. jiné příslušné ústřední úřady a orgány. V ČSSR nemají všechny vysoké školy dostatečný přehled o umístění, práci a vývoji svých absolventů. V oboru věd matematických a fyzikálních by mohly pobočky JČMF pomoci k získání takového přehledu a nahradit tak i působení různých spolků absolventů jednotlivých škol, které jsou časté v některých cizích zemích. Pobočky JČMF by mohly vést v patrnosti i techniky, kteří se zajímají o fyzikální nebo matematické vědy a upozorňovat na ně, aby jim byl umožněn další odborný růst.

Chtěli bychom dále upozornit na to, že vládní usnesení č. 929/60 ukládá zajistit, aby vysoké školy sjednávaly s resortními výzkumnými ústavami a s podniky, závody a pracovišti akademií věd ve větší míře dohody o spolupráci, podle nichž by se vědeckopedagogičtí pracovníci vysokých škol podíleli na řešení vědeckých a výzkumných úkolů těchto pracovišť.

Pobočky JČMF by mohly velmi vydatně pomoci i k rozvoji takových styků vysokých škol a resortních pracovišť. Styky tohoto druhu vyžadují totiž vzájemnou informovanost o problémech a metodách práce. A právě pobočky JČMF by mohly a měly ve spolupráci s Vědecko-technickou společností pořádat přednášky, besedy, semináře, na nichž by se pracovníci vysokých škol a pracovníci resortních pracovišť vzájemně informovali o své práci a postupně si ujasňovali možnosti spolupráce. Myslíme, že takové přednášky nebo besedy by byly zajímavé i pro širší odbornou veřejnost.

Doporučujeme proto, aby si pobočky JČMF opatřily příští číslo časopisu Vysoká škola, v němž bude otištěn úplný text vládního usnesení č. 929/60 a seznámily se s ním. JČMF měla vždy významný podíl na rozvoji matematických a fyzikálních věd v našem národě a v našem státě. Nyní se otvírají nové cesty a možnosti rozvoje vědecké práce na vysokých školách. Bude odpovídat tradici a významu JČMF, když i v dnešní době se bude podílet na vytváření a zajišťování předpokladů ještě rychlejšího a většího rozmachu vědecké práce na našich vysokých školách a tím celé československé vědy.

SVĚTOVÝ ZÁJEM O VYUČOVÁNÍ PŘÍRODNÍM VĚDÁM

MILOŠ JELÍNEK

Přírodní vědy získávají stále důležitější uplatnění při výchově mladé generace. Ve všech typech škol a ve všech státech se mění učební plány — někde rychleji, někde pomaleji — ve prospěch přírodních věd. Fyzika, chemie a biolo-